

Oryginalna praca badawcza

WOJCIECH GAJEWSKI

REGIONALNY OŚRODEK KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO W SŁUPSKU
WYŻSZEJ SZKOŁY GOSPODARKI W BYDGOSZCZY

ORCID: 0000-0001-5669-1056

WYBORY DO RADY MIEJSKIEJ W SŁUPSKU (27 MAJA 1990 R.)

Słowa kluczowe: *wybory, samorząd lokalny, Rada Miejska w Słupsku, Komitet Obywatelski, okręgi wyborcze, obwody głosowania*

Key words: *elections, local government, City Council in Słupsk, Civic Committee, constituencies, voting wards*

Doświadczenia systemu komunistycznego, w którym państwo polskie funkcjonowało do 1989 r., nie sprzyjały budowaniu wspólnot lokalnych i poczucia samorządności. Dopiero częściowo wolne wybory do Sejmu PRL¹ oraz całkowicie wolne do Senatu, a także wybór Tadeusza Mazowieckiego na prezesa Rady Ministrów otworzyły drogę przemian demokratycznych w Polsce. Przebudowa państwa objęła swoim zasięgiem niemal wszystkie sfery życia społecznego. Za szczególnie ważną uznaje się transformację ustrojową i przywrócenie samorządu terytorialnego poprzez odejście od poprzedniego modelu opartego na radach narodowych². Zdaniem autora zauważalny

¹ Polska Rzeczpospolita Ludowa (PRL) była oficjalną nazwą państwa polskiego od uchwalenia Konstytucji w dniu 22 lipca 1952 r. do nowelizacji ustawy zasadniczej z 29 grudnia 1989 r. W okresie 1944-1989 potocznie używano nazwy „Polska Ludowa”.

² Rada narodowa w okresie PRL była przedstawicielskim organem władzy państwowej i organem samorządu społecznego w latach 1944-1990, o hierarchicznej strukturze, ściśle podporządkowanej administracji centralnej: Krajowa Rada Narodowa (w latach 1944-1947), wojewódzkie rady narodowe (1950-1990), powiatowe rady narodowe (1950-1975) oraz miejskie i gminne rady narodowe (1972-1990). Rady narodowe ustanowiono na podstawie ustawy z dnia 11 września 1944 r.

jest brak opracowań dotyczących początków funkcjonowania samorządu Słupska po przemianach 1989-1990, szczególnie takich, które szczegółowo by opisywały kampanię i wyniki pierwszych w pełni demokratycznych wyborów do Rady Miasta, zarządzonych na dzień 27 maja 1990 r. Jest to ważne ze względu na przebudowę systemu polskiej administracji publicznej, późniejszą reformę administracyjną państwa (od 1 stycznia 1999 r.), ale przede wszystkim istotne dla lokalnych społeczności.

Wybory samorządowe z 1990 r. otwierały drogę do zasadniczej reformy systemu zarządzania na szczeblu lokalnym. Gmina formalnoprawnie stała się niezależnym od ludowego państwa gospodarzem terenu. Samorząd terytorialny zaczął być rozumiany jako wspólnota mieszkańców zamieszkująca określone terytorium, posiadająca osobowość prawną, określone zadania, majątek oraz fundusze. Był i nadal pozostaje realizatorem najważniejszych potrzeb lokalnej wspólnoty, a znajomość jego historii powinna być bardziej powszechna. Prezentowany materiał pozwoli nie tylko na lepsze zrozumienie uwarunkowań i zachodzących wówczas procesów, ale może też stać się pomocny przy szerszym opracowaniu dotyczącym historii słupskiego samorządu. Warto zaznaczyć, że ramy chronologiczne rozważań praktycznie nie wychodzą poza 1990 r., czyli okres kampanii samorządowej, wyborów i ich rezultatów.

Pisząc o wyborach w maju 1990 r. w Słupsku i zapoczątkowaniu budowania wspólnoty samorządowej, warto pamiętać, że odbywały się one jeszcze w zupełnie innych,

o organizacji i zakresie działania rad narodowych (Dz. U. 1944 r., nr 5, poz. 22), wielokrotnie później nowelizowanej. Zob.: Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 23 listopada 1944 r. *o organizacji i zakresie działania samorządu terytorialnego* (Dz. U. 1944 r., nr 14, poz. 74); Ustawa z dnia 31 grudnia 1944 r. *o zmianie ustawy z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania Rad Narodowych* (Dz. U. 1944 r., nr 19, poz. 98); Ustawa z dnia 6 maja 1945 r. *o częściowej zmianie ustawy z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych* (Dz. U. 1945 r., nr 17, poz. 93); Ustawa z dnia 3 stycznia 1946 r. *o zmianie ustawy z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych* (Dz. U. 1946 r., nr 3, poz. 19); Ustawa z dnia 22 marca 1957 r. *o zmianie ustawy o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych* (Dz. U. 1957 r., nr 17, poz. 87); Ustawa z dnia 25 września 1954 r. *o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych* (Dz. U. 1954 r., nr 43, poz. 191); Ustawa z dnia 25 stycznia 1958 r. *o radach narodowych* (Dz. U. 1958 r., nr 5, poz. 16); Ustawa z dnia 28 czerwca 1963 r. *o zmianie ustawy o radach narodowych* (Dz. U. 1963 r., nr 28, poz. 164); Ustawa z dnia 29 listopada 1972 r. *o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych* (Dz. U. 1972 r., nr 49, poz. 312); Ustawa z dnia 22 listopada 1973 r. *o zmianie ustawy o radach narodowych* (Dz. U. 1973 r., nr 47, poz. 276); Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. *o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych* (Dz. U. 1975 r., nr 16, poz. 91); Ustawa z dnia 31 marca 1977 r. *o zmianie ustawy o radach narodowych* (Dz. U. 1977 r., nr 11, poz. 44); Ustawa z dnia 26 maja 1978 r. *o zmianie ustawy o radach narodowych* (Dz. U. 1978 r., nr 14, poz. 61); Ustawa z dnia 20 lipca 1983 r. *o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego* (Dz. U. 1983 r., nr 41, poz. 185); Ustawa z dnia 10 maja 1990 r. *Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych* (Dz. U. 1990 r., nr 32, poz. 191).

niż obecne, strukturach administracyjnych, a także o czynnikach historycznych, a za takie należy uznać zmianę granic Polski po II wojnie światowej, o których ostatecznym kształcie zdecydowały ustalenia konferencji jałtańskiej (4-11 lutego 1945 r.) i poczdamskiej (17 lipca 1945 r. – 2 sierpnia 1945 r.) oraz przejęcia terenów tzw. Ziem Odzyskanych i ustanowienia tam nowego podziału administracyjnego. Do 8 marca 1945 r. Słupsk był miastem niemieckim. 14 marca 1945 r. Rada Ministrów powzięła decyzję o zorganizowaniu administracji polskiej na przyłączonych terenach na zachodzie i północy, wyznaczając cztery okręgi: Dolny Śląsk, Górny Śląsk, Pomorze Zachodnie, Warmię i Mazury. Siedzibą Okręgu Pomorze Zachodnie w latach 1945-1946 były kolejno miasta: Piła (14 kwietnia do 4 maja 1945 r.), Szczecin (od 5 do 19 maja 1945 r.), Stargard (od 20 do 24 maja 1945 r.), Koszalin (25 maja 1945 r. do 17 lutego 1946 r.) i ponownie Szczecin od 18 lutego 1946 roku³. Zmianę w obowiązującym podziale administracyjnym wprowadzono rozporządzeniem Rady Ministrów z 29 maja 1946 r. w *sprawie tymczasowego podziału administracyjnego Ziem Odzyskanych* (Dz. U. 1946 r., nr 28, poz. 177), tworząc województwa olsztyńskie, szczecińskie i wrocławskie, wcześniej dekretem z 30 marca 1945 r. utworzono województwo gdańskie. Miasto i powiat Słupsk znalazł się w województwie gdańskim, poza krótkim okresem, od lipca 1945 r. do maja 1946 r., kiedy to administracyjnie należał do województwa szczecińskiego⁴.

Do kolejnej przebudowy struktury terytorialno-administracyjnej doszło w 1950 roku⁵. Wówczas utworzone zostały trzy nowe województwa: koszalińskie, opolskie i zielonogórskie, a także zmieniono nazwy województw pomorskiego na bydgoskie i śląskiego na katowickie⁶. Tak, ukształtowany i obowiązujący do 1975 r. podział terytorialny kraju, w którym rada narodowa stanowiła podstawowy organ samorządu, nie był jednak wolny od różnych zmian w obszarze nazw, kompetencji i liczbie gromad, osiedli czy gmin, co należy uznać za istotne z punktu widzenia kształtowania się samorządności i udziału członków społeczności lokalnych w sprawowaniu władzy oraz decydowaniu o własnych sprawach⁷. W przypadku Słupska – zdaniem autora – działalność Miejskiej Rady Narodowej (MRN) od kwietnia 1945 r. do maja 1989 r., wymaga pogłębionej kwerendy archiwalnej i odrębnego opracowania.

W 1975 r. dokonano podziału terytorialnego kraju na podstawie ustawy z dnia 28 maja 1975 r. o *dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz zmianie ustawy o radach narodowych* (Dz. U. 1975 r., nr 16, poz. 91). 1 czerwca 1975 r. zamiast

³ *Podziały administracyjne Pomorza Zachodniego w latach 1800-1970*, red. T. Białecki, Szczecin 1970, s. 141.

⁴ E. Żuber, *Województwo Środkowopomorskie. Dlaczego być powinno?*, Koszalin 2010, s. 27.

⁵ Zob.: Dz. U. 1950 r., nr 28, poz. 255.

⁶ J. Regulski, *Samorząd III Rzeczypospolitej*, Warszawa 2000, s. 25.

⁷ Zobacz: E. Żuber, *Województwo Środkowopomorskie...*, s. 36; autor wymienia zasadniczo w tym względzie ustawę z dnia 29 listopada 1972 r. o *utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych* (Dz. U. 1972 r., nr 49, poz. 312) oraz powołanie w 1973 r. naczelników gmin i powiatów.

dotychczasowych 17 województw i 5 miast (Warszawa, Łódź, Kraków, Poznań, Wrocław) działających w stancie województw utworzono 49 województw, w tym województwo ślupskie (rys. 1)⁸. Powstało ono z połączenia powiatów: ślupskiego, bytowskiego, człuchowskiego, większej części powiatów: lęborskiego, miastecckiego oraz kilku gmin powiatów: chojnickiego i sławieńskiego. Obejmowało 7452,8 km², co stanowiło 2,38 % powierzchni Polski⁹.

Rys. 1. Podział administracyjny Polski w 1975 r.

Źródło: https://img.interia.pl/encyklopedia/nimg/49wojew_map.gif (dostęp: 18.07.2023 r.); J. Regulski, *Samorząd III Rzeczypospolitej...*, s. 26

⁸ E. Żuber, *Województwo Środkowopomorskie...*, s. 36.

⁹ B. Czerwiński, S. Rudnik, *Województwo Ślupskie*, Szczecin 1980, s. 5-6.

Reforma z 1975 r. zmieniająca podział administracyjny w Polsce likwidowała powiaty, dlatego na terytorium województwa słupskiego wyodrębniono 37 jednostek administracyjnych, w tym: 6 miejskich, 5 miejsko-wiejskich, 26 wiejskich oraz 11 miast (Słupsk, Bytów, Czarne, Człuchów, Debrno, Kępice, Lębork, Łeba, Miastko, Sławno i Ustka). Gmina była podstawową jednostką terytorialną podziału kraju i siedzibą władz samorządowych. W obrębie gmin wyróżniono 1035 wsi zgrupowanych w 468 sołectw. Największą gminą miejską był Słupsk (43 km², 101 tys. mieszkańców)¹⁰.

W rezultacie reformy terenowych organów władzy w 1975 r. miasto Słupsk stało się również stolicą województwa. Na terenie miasta funkcjonowały Komitet Wojewódzki i Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR)¹¹ mający decydujący wpływ na życie społeczno-polityczne, Wojewódzka i Miejska Rada Narodowa, a samo miasto intensywnie się rozwijało. Na skutek dużej migracji oraz przyrostu naturalnego powiększała się liczba ludności. Biorąc jednak pod uwagę terytorium oraz liczbę mieszkańców, województwo słupskie było jednym z najsłabiej zaludnionych województw po reformie administracyjnej z roku 1975¹².

Tabela 1

Ludność województwa słupskiego i miasta Słupska w latach 1975-1990

Rok	1975	1980	1985	1990
Liczba ludności województwa	356 000	369 800	396 100	413 800
Liczba ludności miasta	77 611	86 138	93 073	101 237

Źródło: *Rocznik statystyczny województwa słupskiego*, WUS, Słupsk 1975-1990; *Miasta województwa słupskiego*, WUS, Słupsk 1996, s. 34-36; W. Przeździecka, *Przemiany demograficzne w województwie słupskim*, Koszalin 1981, s. 51

Na koniec 1990 r. ludność województwa słupskiego liczyła 413,8 tys. osób i w porównaniu do 1975 r. wzrosła o 57,8 tys. osób. Najwyższą wartość wzrostową zarejestrowano

¹⁰ Tamże.

¹¹ W latach 1975-1989 funkcję I Sekretarza KW PZPR w Słupsku pełnili: Stanisław Mach (6 czerwca 1975 r. do 21 grudnia 1977 r.); Zbigniew Głowacki (21 grudnia 1977 r. do 14 listopada 1980 r.); Mieczysław Wójcik (17 czerwca 1981 r. do 7 stycznia 1984 r.); Edward Szydlik (7 stycznia 1984 r. do 14 stycznia 1986 r.); Zygmunt Czarzasty (14 stycznia 1986 r. do 19 stycznia 1989 r.), Jan Ryszard Kurylec (19 stycznia 1989 r. do 22 stycznia 1990 r.). Źródło: *Dane osób z katalogu kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych PRL*, Biuletyn Informacji Publicznej IPN, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl> (dostęp: 21.05.2019 r.).

¹² E. Zieliński, *Pierwsze lata województwa słupskiego w świetle danych GUS*, „Rocznik Słupski” 1980, s. 28-30; W. Przeździecka, *Przemiany demograficzne w województwie słupskim*, Koszalin 1981, s. 28; E. Zdrojewski, *Problematyka demograficzna Pomorza Środkowego w latach 1950-1990*, Koszalin 1976, s. 100-101.

w stolicy województwa – Słupsku, który na początku lat 90. XX w. liczył ponad 100 tys. mieszkańców (tab. 1). Funkcję wojewody słupskiego pełniło osiem osób¹³. Od 1980 r. na terenie województwa słupskiego funkcjonowały urzędy rejonowe, które mieściły się w Słupsku, Lęborku, Miastku, Bytowiu oraz Człuchowie¹⁴. Oprócz zmian w podziale terytorialnym, jedną z najistotniejszych kwestii był społeczny wymiar procesów integracyjnych zbiorowości lokalnych w ramach samorządu, który praktycznie nie zaistniał po 1945 r. W Polsce Ludowej samorząd wmontowano w hierarchicznie zbudowany system rad narodowych, a jego organy uchwałodawcze nie pochodziły z wolnych i demokratycznych wyborów. Nie zawsze mieszkańcy, ich potrzeby, racje, interesy znajdowały się w centrum zainteresowań elit politycznych.

Zasadnicze zmiany w podziale terytorialnym i systemie zarządzania państwem, również w podejściu do samorządu lokalnego, rozpoczęły się po tzw. wyborach czerwcowych w 1989 r. Wówczas rząd premiera Mazowieckiego utrzymał podział terytorialny kraju na gminy i województwa oraz zapowiedział szybkie przeprowadzenie wyborów samorządowych. W parlamencie ruszyły intensywne prace nad projektami ordynacji wyborczej do rad gmin, a także pojawiły się pierwsze propozycje co do daty wyborów samorządowych. Punktem spornym w dyskusji była odpowiedź na pytanie: jaką przyjąć ordynację wyborczą – większościową czy proporcjonalną. Zarówno wybory większościowe, jak i proporcjonalne mogą występować w różnych wariantach, często zasadę większościową łączy się z zasadą proporcjonalności. Wybory większościowe przeprowadza się w okręgach jednomandatowych, a także w sposób, który jest mieszanią wielo- i jednomandatowości. Zarówno jedna, jak i druga propozycja miała swoich zwolenników i przeciwników w polskim parlamencie. Zwolennicy większościowej uważali, że dzięki niej w przyszłych radach znajdą się osoby wartościowe, cieszące się społecznym autorytetem, choć mogące należeć do mniej znanych komitetów lub stronnictw politycznych. Z kolei ci, którzy opowiadali się za ordynacją proporcjonalną, byli zdania, że zapewni ona sprawiedliwszy układ sił w nowych radach, ponieważ gwarantuje pełniejszą reprezentację różnych grup i opcji społeczno-politycznych. Ponadto wybory proporcjonalne bez partii lub zorganizowanych ruchów i ugrupowań politycznych były nie do zaakceptowania przez ówczesne elity polityczne.

¹³ Osobami sprawującymi urząd wojewody słupskiego w latach 1975-1998 byli: Jan Stępień (1.06.1975 r. do 4.07.1980 r., desygnowany przez PZPR), Czesław Przewoźnik (5.08.1980 r. do 31.12.1987 r., PZPR), Jan Ryszard Kurylczyk (25.02.1988 r. do 21.02.1989 r., PZPR), Andrzej Szczepański (21.02.1989 r. do 31.01.1991 r., PZPR), Wiesław Rembieniński (1.02.1991 r. do 25.03.1993 r., Porozumienie Centrum), Kazimierz Kleina (29.04.1993 r. do 19.10.1996 r., Unia Wolności), Maciej Kobyliński (20.11.1996 r. do 22.12.1998 r., SLD) i Jerzy Kuzyniak (23.12.1997 r. do 31.12.1998 r., AWS). Źródło: (wir), *Wojewodowie słupscy*, „Głos Pomorza” 30 grudnia 1998 r., nr 302 (14 357), s. 4.

¹⁴ J. Lindmajer, T. Machura, J. Spors, B. Wachowiak, *Dzieje Słupska*, Słupsk 1986, s. 356; E. Zieliński, *Pierwsze lata województwa słupskiego...*, s. 27.

Z reguły przyjęcie tego lub innego systemu wyborczego było rezultatem gry interesów i zimnej kalkulacji strat i zysków ówczesnych sił politycznych¹⁵.

W miastach powyżej 40 tys. mieszkańców, a takim był Słupsk, wybory odbyły się na zasadzie proporcjonalności. Ordynacja wyborcza stanowiła, iż

w mieście powyżej 40 000 mieszkańców radni wybierani są w wielomandatowych okręgach wyborczych. Podziału mandatów pomiędzy listy kandydatów dokonuje się odpowiednio do łącznej liczby głosów oddanych na kandydatów danej listy. Mandaty przypadające dla danej listy otrzymują zgłoszeni na tej liście kandydaci, którzy uzyskali najwięcej głosów¹⁶.

W zależności od liczby mandatów w okręgu ustalany jest procentowy próg uzyskanych głosów, którego przekroczenie jest niezbędne do otrzymania miejsca w radzie. W przypadku Słupska wymagało to dokonania podziału miasta na okręgi wyborcze, w których miano wybierać od 5 do 8 radnych oraz obwody głosowania, obejmujące z reguły od ok. 5 000 do 13 000 mieszkańców.

Przeprowadzenie reformy samorządowej nie było łatwe, ponieważ zmiany dotyczyły praktycznie wszystkich dziedzin życia. Uchwalono nowe i znowelizowano 94 istniejące ustawy, które przełamały podstawowe monopole państwa totalitarnego: monopol polityczny, monopol władzy centralnej, monopol własności państwowej, monopol w finansach publicznych i monopol w administracji publicznej. Za ojców polskiej samorządności zgodnie uznaje się: Jerzego Regulskiego – pełnomocnika rządu ds. reformy samorządu terytorialnego w latach 1989-1991, Jerzego Stępnia – senatora I i II kadencji, przewodniczącego senackiej Komisji Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej, Waleriana Pańko – przewodniczącego sejmowej Komisji Samorządu Terytorialnego oraz Michała Kuleszę – pełnomocnika rządu ds. reformy administracji publicznej (1992-1994) oraz pełnomocnika rządu ds. reform ustrojowych (1997-1999)¹⁷. Kluczową datą dla reformy samorządowej był 8 marca 1990 r., wówczas Sejm kontraktowy na wniosek Senatu dokonał nowelizacji Konstytucji RP z 8 marca 1990 r. (Dz. U. 1990 r., nr 16, poz. 94), uchwalił ustawę z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie terytorialnym* (Dz. U. 1990 r., nr 16, poz. 95) oraz ustawę z dnia 8 marca 1990 r. *ordynacja wyborcza do rad gmin* (Dz. U. 1990 r., nr 16, poz. 96). Stwierdzono, że RP gwarantuje udział samorządu terytorialnego w sprawowaniu władzy oraz swobodę działalności innych form samorządu. Pełnomocnik ds. reformy samorządu terytorialnego – Jerzy Regulski – zauważył, iż

¹⁵ P. Winczorek, *Wybory do samorządu. Proporcjonalne czy większościowe?*, „Głos Pomorza” 13 lutego 1990, nr 37 (11 667), s. 1-2.

¹⁶ Art. 8.2, ustawy z dnia 8 marca 1990 r. – *Ordynacja wyborcza do rad gmin* (Dz. U. 1990, nr 16, poz. 96).

¹⁷ *Ja, Ty, My – Samorząd. 25 lat Samorządności, Publikacja wydana w ramach wystawy z okazji 25. rocznicy odrodzenia samorządu terytorialnego w Polsce*, Warszawa 2015, s. 7.

odbudowa samorządu terytorialnego jest jednym z kluczowych punktów programu rządu Tadeusza Mazowieckiego. Samorząd terytorialny — podkreślił — to podstawa demokracji w kraju, uczestnictwo w sprawowaniu władzy dla szerokich rzesz obywateli, motywacja do aktywności obywatelskiej i zaangażowania w sprawy publiczne¹⁸.

Zmiany ustawowe otwierały szeroko wrota do pierwszych całkowicie wolnych wyborów do rad gmin po II wojnie światowej zarządzonych na dzień 27 maja 1990 r. Odbyły się one w zupełnie zmienionej sytuacji politycznej, dlatego istotne było przekazywanie społeczeństwu rzetelnej i wszechstronnej informacji nie tylko na temat ordynacji wyborczej, ale także o kandydatach na radnych i ich programach wyborczych. W skali kraju aktywnie na rzecz idei samorządności działała założona w 1989 r. – Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej. W Słupsku zadania tego podjęły się środki masowego przekazu („Głos Pomorza”, „Zbliżenia”), ale także powstające niezależne periodyki („Samorządność Słupska”), ulotki czy różnego rodzaju lokalne gazetki wyborcze. Masowo organizowano spotkania mieszkańców z kandydatami na radnych.

Prowadzone były rozmowy różnych sił społeczno-politycznych zmierzające do stworzenia koalicji wyborczych i wystawienia wspólnych list kandydatów. W Słupsku negocjacje prowadzone przez władze Stronnictwa Demokratycznego (SD) i Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL) oraz Zarząd Regionu Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” (ZR NSZZ „Solidarność”) ostatecznie zakończyły się wystawieniem oddzielnych list i powołaniem własnych komitetów wyborczych¹⁹. W trakcie kampanii aktywnie działały Komitet Obywatelski „Solidarność”²⁰ i Komisja

¹⁸ (PAP), *W Sejmie o samorządzie terytorialnym*, „Głos Pomorza” 26 stycznia 1990, nr 22 (11 662), s. 4. Delegatem Pełnomocnika Rządu ds. reformy samorządu terytorialnego na województwo słupskie był Krzysztof Wojcieszek. Źródło: Archiwum Państwowe w Koszalinie, Oddział Słupsk (APK OS), zespół: Biuro Miejskiej Rady Urząd Miejski w Słupsku (BMR UM w Słupsku), sygn. 27/373/3/151, k. 3. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Załącznik do zarządzenia nr 1 Przewodniczącego Miejskiej Komisji Wyborczej w Słupsku z 28 maja 1990 r.*

¹⁹ (elg), *Koalicji nie będzie*, „Głos Pomorza” 5 kwietnia 1990 r., nr 81 (11 721), s. 2.

²⁰ W Słupsku Komitet Obywatelski „Solidarność” zawiązał się 12 kwietnia 1989 r., skupiał „przedstawicieli różnych środowisk niezależnych [Klub Inteligencji Katolickiej, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej, Niezależne Zrzeszenie Studentów i MKO NSZZ „Solidarność”], a jego celem było prowadzenie działalności publicznej stanowiącej realizację zadań przedstawionych przez stronę opozycyjno-solidarnościową przy Okrągłym Stole”, liczył 36 osób, na czele stał Jerzy Lisiecki (przewodniczący), po wyborach do Sejmu i Senatu z 1989 r. wspierał procesy demokratyzacji i kształtowania nowego ładu gospodarczego oraz wyłonienia i przygotowania kandydatów do samorządu lokalnego, a także ściśle współpracował z posłami i senatorami Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego, przyglądał się poczynaniom Miejskiej Rady Narodowej i Władzom Miasta w Słupsku. Źródło: „*Samorządność Słupska*” Pismo Słupskiego Komitetu Obywatelskiego, nr 1/90, s. 1; Z. Majerowski, *W stronę samorządności. Rozmowa z Jerzym Lisieckim – przewodniczącym KO „Solidarność” w Słupsku*, „Głos Pomorza” 21 lutego 1990 r., nr 44, (11 648), s. 7; L. Głusik, *Formula Komitetu Obywatelskiego jest szersza niż związkowa. Rozmowa z Mirosławem Kido, radcą prawnym w Biurze Poselsko-Senatorskim i OKP, członkiem Komitetu Obywatelskiego*

[Komitet] Wyborcza Komitetu Obywatelskiego w Słupsku²¹, Komitet Wyborczy „Solidarność” miasta Słupska przy ZR NSZZ „Solidarność” w Słupsku²², komitety wyborcze partii politycznych, np. Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej (SdRP), której pełnomocnikiem Rady Naczelnej był Franciszek Garszczyński, PSL, z prezesem Zarządu Miejskiego Mieczysławem Włodyką, SD z przewodniczącym Wojewódzkiego Komitetu Jerzym Mazurkiewiczem, Konfederacji Polski Niepodległej (KPN), a także innych organizacji społecznych – Wojewódzkiego Porozumienia Związków Zawodowych z przewodniczącym Witoldem Wójcikiem czy Stowarzyszenia PAX z przewodniczącą Oddziału Miejskiego w Słupsku Krystyną Marczyk oraz komitety kandydatów niezależnych (najczęściej związanych z osiedlami mieszkaniowymi)²³.

Komitety wyborcze starały się wystawić jak największą liczbę kandydatów, do maksimum określonych w ordynacji wyborczej. Nie wszystkim komitetom to jednak się udało. Tylko Komitet Wyborczy „Solidarność” miasta Słupska przy ZR NSZZ „Solidarność” zarejestrował 45 kandydatów. Pozostałe od 1 (kandydat niezależny) startującego z własnego komitetu do 42 zarejestrowanych przez Komitet Obywatelski (KO). W Słupsku spore kontrowersje i dyskusje budziło używanie przez KO nazwy „Solidarność” oraz zrozumienie różnic między KO a ZR NSZZ „Solidarność”. Warto pamiętać, iż z ruchu związkowego, jakim była 10-milionowa „Solidarność”, na

w Słupsku, „Głos Pomorza” 27 marca 1990 r., nr 73 (11 713), s. 7; M. Hejger, *U progu demokracji. Komitety Obywatelskie „Solidarność” Regionu Słupskiego w wyborach 4 (18) czerwca 1989 r.*, Słupsk 2019.

²¹ Komisja [Komitet] Wyborcza Komitetu Obywatelskiego w Słupsku została powołana na plenarnym zebraniu Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” 5 marca 1990 r. w składzie: Henryk Grządziński, Krzysztof Wojcieszek, Józef Wojciechowicz, Witold Bethke, Czesław Łukowczyk, Jacek Łobza, Janina Podgórnica, Włodzimierz Kalinowski, Andrzej Kamiński, Jerzy Dmochowski, Grzegorz Opolski, Barbara Odrosek, Bronisław Sitnik, Kazimierz Lipko, Roman Pączek, Krzysztof Królak, Andrzej Tesecki, Wiktor Usyk, Marek Pawłowski, Stanisław Iwanicki. Źródło: „*Samorządność Słupska*”..., nr 1/90 s. 2.

²² Komitet Wyborczy „Solidarność” miasta Słupska przy ZR NSZZ „Solidarność” w Słupsku został powołany 20 marca 1990 r. przez Międzyzakładową Komisję Koordynacyjną w Słupsku w składzie: Tadeusz Sobczak (przewodniczący), Wanda Niciejewska (sekretarz), Jolanta Krawczykiewicz (członek), Jadwiga Stec (członek), Edward Bednarek (członek), Małgorzata Mikulińska (rzecznik prasowy), Elżbieta Dudzik-Markiewicz (członek), Barbara Uznańska (członek), Leokadia Potiopa (członek), Czesław Klimek (członek), Mirosław Jabłoński (członek), Czesław Noskalis (członek), Bronisław Nowak (członek), Bronisław Szczurek (członek), Tadeusz Galicki (członek), Zbigniew Moskwa (członek), Adam Michalski (członek) oraz Grzegorz Wiercioch (członek). Źródło: APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 3. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Skład osobowy Komitetu Wyborczego „Solidarność” miasta Słupska przy Zarządzie Regionu NSZZ „Solidarność” w Słupsku (Słupsk, 27 marzec 1990 r.)*.

²³ APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 8. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Korespondencja Komitetów Wyborczych z Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Słupsku*.

przełomie lat 1989-1990 powstało wiele organizacji społecznych, zawodowych i politycznych, jednocześnie nadal działał NSZZ „Solidarność” i „Solidarność” Rolników Indywidualnych. W przededniu wyborów samorządowych KO w Słupsku zjednoczył przedstawicieli różnych organizacji, a nawet partii politycznych, zdobywając silną pozycję w mieście. Nieporozumienia budził charakter działań podjętych przez władze związkowe NSZZ „Solidarność” Regionu Słupskiego, które w specjalnej uchwale zarządu – niepodanej oficjalnie do wiadomości KO – nakazywały weryfikację lojalności (swoiste votum zaufania) wobec kandydatów na radnych z ramienia KO²⁴. Słupsk był jednym z dwóch miast wojewódzkich w kraju (obok Konina), gdzie ZR NSZZ „Solidarność” powołał własny komitet wyborczy, separując się tym samym od istniejącego KO, a także odmówił prawa do używania nazwy „Solidarność” i posługiwania się jej znakiem graficznym (logo)²⁵.

W trybie wyborczym KO 20 kwietnia 1990 r. złożył do Sądu Rejonowego w Słupsku protest, domagając się zaprzestania kolportowania dwóch ulotek, w których publikowano treść uchwały z 16 marca 1990 r. ZR NSZZ „Solidarność” oraz jej uzasadnienia. Sąd Rejonowy rozstrzygnął spór na korzyść KO, na co ZR NSZZ „Solidarność” wniósł zażalenie. Wyrok Sądu Wojewódzkiego nie był już tak jednoznaczny. 4 maja 1990 r. Komitet Wyborczy NSZZ „Solidarność” wystąpił także do sądu przeciwko KO, żądając wydania zakazu stosowania przez niego nazwy „Solidarność”. Sąd Rejonowy wniosek oddalił. Dzień później do Sądu Wojewódzkiego wpłynęło zażalenie na decyzję²⁶. Ostatecznie KO zaprzestał używania nazwy „Solidarność”.

Brak porozumienia pomiędzy KO a ZR NSZZ „Solidarność” spowodował powstanie dwóch oddzielnych komitetów wyborczych²⁷. Przewodniczący ZR NSZZ „Solidarność” w Słupsku, poseł Edward Müller, tak wówczas tłumaczył zaistniałą sytuację:

Nasze drogi, to znaczy ZR „Solidarność” i KO w Słupsku w którymś miejscu rozeszły się [...]. Rozłam nastąpił w tym momencie, kiedy to 85-osobowy, pochodzący z dowolnego doboru osób KO, wtedy jeszcze noszący nazwę „Solidarność”, przestał się utożsamiać z naszym kierunkiem działania i nie respektował uchwał demokratycznie wybranej reprezentacji, liczącej blisko 10 tys. członków miejskiej organizacji NSZZ „Solidarność”. Wtedy dopiero postanowiliśmy, że odtąd każdy z nas – to znaczy słupska

²⁴ Z. Majerowski, *Nie ambicje osobiste lecz wspólne racje. Ze spotkania Komitetów Obywatelskich w Słupsku*, „Głos Pomorza” 13 marca 1990 r., nr 61 (11 701), s. 1-2.

²⁵ W podjętej uchwale z 16 marca 1990 r. ZR NSZZ „Solidarność” w Słupsku nie przyznał Komitetowi Obywatelskiemu w Słupsku uprawnień do posługiwania się w kampanii wyborczej nazwą „Solidarność”. Źródło: „*Samorządność Słupska*”..., nr 3/90, s. 2.

²⁶ J. Nitkowska, *Pierwsza „afery” wyborcza w Polsce*, „Zbliżenia” Tygodnik Prywatny, 17 maja 1990 r., nr 536, s. 1.

²⁷ W. Wiśniewski, *Najpierw odkłamać, potem przebudować. Rozmowa z Przewodniczącym ZR NSZZ „Solidarność” w Słupsku, posłem Edwardem Müllerem*, „Głos Pomorza” 8 maja 1990 r., nr 105 (11 745), s. 3.

„Solidarność” i KO – pójdzie własną drogą. Do nadchodzących wyborów – również. A to oznacza dwie różne listy kandydatów i to, że wyborca głosujący na KO nie głosuje na „Solidarność”, jej program i listę, i odwrotnie – kto głosuje na „Solidarność”, nie głosuje na słupski KO oraz jego program i listę. Podkreślam – tak jest w samym Słupsku. Ponieważ w trakcie głosowania członków Międzyzakładowej Komisji Koordynacyjnej (reprezentującej 160 zakładów) w Zarządzie Regionu nad tym, czy udzielić KO w tym mieście rekomendacji – nie było ani jednego głosu „za”. Inaczej jest w innych miastach naszego województwa, tam „Solidarność” tworzy wspólny front wyborczy z miejscowymi komitetami obywatelskimi i wspólnie zabiega o przychylność wyborców²⁸.

Skutkiem braku porozumienia było przyjęcie *Deklaracji Wyborczej Komitetu Obywatelskiego*, w której za najważniejsze sprawy dla Słupska uznano:

w ochronie środowiska – uporządkować działania służb miejskich [...]. W gospodarce komunalnej – uporządkować całość gospodarki mieszkaniowej w oparciu o nowe ustawy, usprawnić układ komunikacyjny, wdrożyć nowy, oszczędny system ogrzewczy. W opiece społecznej – zorganizować od podstaw państwowy i komunalny system opieki społecznej, uczulić i zorganizować społeczeństwo do działań charytatywnych [...]. W oświacie i kulturze – dzieci winny uczyć się blisko domu w warunkach i czasie gwarantującym skuteczność tej nauki. Dostosować system szkolnictwa ponadpodstawowego dla potrzeb gospodarki miasta. Zorganizować szkoły społeczne [...]. W lecznictwie – dokończymy budowę szpitala wojewódzkiego. Na bazie dotychczasowych obiektów chcemy stworzyć szpital miejski. Pragniemy zreorganizować system opieki zdrowotnej i doprowadzić do stanu, w którym służba zdrowia będzie mogła zająć się leczeniem chorych, wolna od problemów niedofinansowania i stresów wynikających z troski o byt codzienny. W budownictwie – musimy wdrożyć nowe, energo- i materiałoszczędne technologie, rozbić niewydajny lokalny monopol budowlany, stworzyć warunki dla różnych form budownictwa. Miasto nie może rozwijać się w sposób chaotyczny i beładny. Planowanie przestrzenne musi odzyskać właściwą rangę [...]. W handlu i usługach – Chcemy oddać sklepy w ręce energicznych kupców, stworzyć warunki do wszechstronnego rozwoju tanich i dobrych usług, wprowadzić system czynszów sprzyjających optymalnemu kształtowaniu sieci placówek [...]²⁹.

W odróżnieniu od KO kandydaci Komitetu Wyborczego NSZZ „Solidarność” stawali na „walkę z nadużyciami byłej nomenklatury i zmiany kadrowe w mieście, ściśle powiązanie aparatu urzędniczego z władzą samorządową, podporządkowanie go

²⁸ Tamże.

²⁹ (elg), *Co trzeba zmienić. Deklaracja wyborcza Komitetu Obywatelskiego*, „Głos Pomorza” 14 marca 1990 r., nr 62 (11 702), s. 7; L. Głusik, *W Słupsku. Komitet Obywatelski formułuje program*, „Głos Pomorza” 12 kwietnia 1990 r., nr 87 (11 727), s. 3; „*Samorządność Słupska*”..., nr 1/90, s. 3.

jej, bo ona reprezentować miała potrzeby obywateli”. W trakcie kampanii wyborczej zwracano uwagę na radykalizm kandydatów spod znaku „Solidarności”, a szczególnie na wystąpienia przewodniczącego ZR – posła E. Müllera³⁰.

W *Deklaracji Wyborczej Miejskiego Komitetu SD w Słupsku* stawiano na

rzeczywiste upodmiotowienie społeczności lokalnych [...], niedopuszczenie do dyktatury jednej tylko siły politycznej. Uważano, że Słupsk powinien być zintegrowanym organizmem komunalnym, w którym potrzeby miejskie będą miały ściśle określony prymat nad interesami partykularnymi [...]. Samorząd może być wyrazicielem jedynie woli mieszkańców – wyborców [...]. Jesteśmy narodem ukształtowanym przez zachodnią cywilizację łacińską i idee chrześcijańskie. Rodzina, wychowanie i kształcenie dzieci na tych zasadach moralnych są podstawą harmonii społecznej. Kobieta, matka musi mieć zagwarantowane warunki godnego i spokojnego bytu swej rodziny³¹.

Również kandydaci *Obywatelskiego Porozumienia na rzecz wyborów samorządowych w Słupsku* w swoim programie wyborczym odnieśli się do najważniejszych problemów zgłaszanych przez mieszkańców Słupska:

Handel – sprawny, przynoszący korzyść sprzedającemu i przyjemność klientowi. Praca i Płaca – jesteśmy zbyt biedni, by mieć armię bezrobotnych. Za pracę godziwe wynagrodzenie. Rzemiosło i Usługi – niezbędne i konieczne, złote ręce nie mogą być bezczynne. Oświata i Kultura – jesteśmy za pluralizmem oświatowym i dostępnością szkół wszystkich szczebli dla wszystkich dzieci, jesteśmy przeciw komercjalizacji kultury. Sport i Rekreacja – w myśl zasady – w zdrowym ciele zdrowy duch. Ochrona Zdrowia i Opieka Socjalna – nie jesteśmy przeciwni odpłatności za leczenie, ale wysokość opłat musi być dostępna dla wszystkich. Każdy jest potencjalnym pacjentem. Ochrona Środowiska Naturalnego – jesteśmy za utworzeniem straży ochrony środowiska przy Radzie Miejskiej z szerokimi uprawnieniami, do dotkliwego karania brudasów włącznie³².

Kandydat Zarządu Miejskiego PSL – Henryk Porożyński – stawiał na modernizację sieci ciepłowniczej i rozwiązanie kwestii budowy oczyszczalni ścieków dla miasta. W trakcie kampanii wyborczej zwracał uwagę:

Trzeba ratować stary Słupsk — ten zbudowany w dawnych stuleciach i tę jego substancję, która została zbudowana w ostatnich dziesięcioleciach. Nie wolno dopuścić, aby stare miasto rozsypało się na naszych oczach, a oznaki takich procesów już są niestety widoczne — dotyczy to zarówno domów, jak i nawierzchni ulic, chodników. Duży

³⁰ W. Wiśniewski, *Nie łatwo burzyć stare struktury... Mówią kandydaci słupskiej „Solidarności”*, „Głos Pomorza” 26-27 maja 1990 r., nr 121 (11 761), s. 4.

³¹ (maj), *Jesteśmy za..., jesteśmy przeciw... MK SD przed wyborami*, „Głos Pomorza” 20 kwietnia 1990 r., nr 92 (11 732), s. 7.

³² *Kandydaci Obywatelskiego Porozumienia na rzecz wyborów samorządowych w Słupsku* (płatne ogłoszenie wyborcze), „Głos Pomorza” 23 maja 1990 r., nr 118 (11 758), s. 5.

wpływ na niszczenie starej substancji mieszkaniowej, na nietrwałość całej zabudowy ma obecny system komunikacyjny. Miastu pilnie potrzebna jest obwodnica, cały system parkingów dla coraz większej liczby samochodów³³.

Jako kandydaci niezależni „od wszelkich ruchów politycznych” deklarowali się: Janusz Dwiduch – ekonomista i dyrektor PZPS „Alka”, Stefan Gumieny – technik budowlany, Wacław Kazimierz Łutowicz – synoptyk, Tadeusz Matyjaszek – bibliotekarz, wiceprzewodniczący Rady Nadzorczej Spółdzielni Mieszkaniowej „Kolejarz” oraz Andrzej Obątek – nauczyciel. W przyszłej radzie wiele uwagi pragnęli poświęcić takim tematom, jak:

poprawa stanu dróg miejskich i chodników, powiększenie obszaru zieleni miejskiej czy budowa nowego cmentarza komunalnego. Na liście spraw do załatwienia umieścili działania na rzecz poprawy funkcjonowania słupskich osiedli mieszkaniowych, w tym: możliwość korzystania z telewizji satelitarnej, poprawę sieci usługowo-handlowej, budowę garaży, dokończenie budowy ulicy Koszalińskiej czy poprawę oświetlenia ulicznego³⁴.

Wyraźnie można zauważyć, iż propozycje programowe poszczególnych komitetów wyborczych i kandydatów niezależnych były z zakresu lokalnego, a tylko sporadycznie regionalnego. Dominowały z jednej strony konkretne obietnice rozwiązania bieżących bolączek i problemów mieszkańców miasta, z drugiej zaś pojawiały się ogólne hasła i deklaracje ideowe w zakresie spraw, które nie są możliwe do załatwienia na szczeblu lokalnym. Do typowych propozycji w tym zakresie należały m.in.: „zorganizować od podstaw państwowy i komunalny system opieki społecznej, uczulić i zorganizować społeczeństwo do działań charytatywnych”, „jesteśmy za pluralizmem oświatowym i dostępnością szkół wszystkich szczebli dla wszystkich dzieci, przeciw komercjalizacji kultury”. Próby opracowania konkretnych i spójnych programów rozmięły się w kampanii wyborczej z dominującymi powszechnie sloganami i wypowiedziami kandydatów, liderów komitetów wyborczych.

W Słupsku do przeprowadzenia wyborów postanowieniem nr 2/90 Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego Ireneusza Wolańskiego z dnia 11 kwietnia 1990 r. powołana została Terenowa (miejska) Komisja Wyborcza oraz obwodowe komisje wyborcze³⁵. Skład Terenowej (miejskiej) Komisji Wyborczej oraz podział miasta na okręgi wyborcze zgodnie z art. 14 i 32 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. *Ordynacja Wyborcza do rad gmin* (Dz. U. 1990 r., nr 16, poz. 96) zaproponowało Prezydium MRN w Słupsku na posiedzeniu 5 kwietnia 1990 r., o czym Przewodniczący MRN

³³ (wis), *Trzeba ratować stary Słupsk* (płatne ogłoszenie wyborcze), „Głos Pomorza” 26-27 maja 1990 r., nr 121 (11 761), s. 4.

³⁴ (wis), *Niezależni. Na listach wyborczych*, „Głos Pomorza” 17 maja 1990 r., nr 113 (11 753), s. 6.

³⁵ APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 11. *Postanowienie nr 2/90 Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego w Słupsku z 11 kwietnia 1990 r.*

w Słupsku Jan Szumski niezwłocznie poinformował Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego³⁶.

Do tak ustalonego składu – Komitet Wyborczy „Solidarność” złożył protest, domagając się uzupełnienia o swojego przedstawiciela. Postanowieniem nr 9/90 Wojewódzki Komisarz Wyborczy powołując się na art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. *Ordynacja wyborcza do rad gmin* (Dz. U. 1990 r., nr 16, poz. 96), nie uznał protestu, uzasadniając, iż skład osobowy ustalono na podstawie wniosku Prezydium MRN w Słupsku³⁷. Skład osobowy zdaniem Ireneusza Wolańskiego – Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego, odzwierciedlał przekrój ugrupowań społecznych na terenie Słupska, a ordynacja wyborcza nie nakładała na Prezydium MRN obowiązku konsultowania składu komisji z poszczególnymi ugrupowaniami (komitetami wyborczymi). Zaproponował jednak powiększenie dotychczasowego składu komisji, co nastąpiło po złożeniu wniosku przez Komitet Wyborczy „Solidarność” 23 kwietnia 1990 r. Skład Miejskiej Komisji Wyborczej w Słupsku uzupełniono o Mariana Kocergę (Komitet Wyborczy ZR „NSZZ Solidarność”)³⁸.

Słupsk podzielono na 8 okręgów wyborczych (tab. 2) i 35 obwodów głosowania, jednocześnie określając szczegółowo numery i granice okręgów oraz obwodów (przypisując do nich poszczególne ulice), a także siedziby Obwodowych Komisji Wyborczych, najczęściej zlokalizowane w obiektach użyteczności publicznej (np. szkołach)³⁹.

³⁶ Skład osobowy Terenowej (miejskiej) Komisji Wyborczej w Słupsku: Lech Feder (przewodniczący, reprezentujący MRN), Marek Pawłowski (Zastępca Przewodniczącego, KO), Maria Kuroś (sekretarz, MRN), Stanisław Frankiewicz (członek, Zarząd Oddziału Miejskiego Stowarzyszenia PAX), Zbigniew Has (członek, SD), Edward Kasierski (członek, Wojewódzkie Porozumienie Związków Zawodowych), Stanisław Kwarciak (członek, SdRP), Jan Mołdoch (członek, PSL), Bożena Nowak (członek, Sąd Rejonowy), Urszula Strzykowska (członek, ZR „NSZZ Solidarność”), Bogdan Światopełk-Zawadzki (członek, KPN). Źródło: APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k.10. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Pismo Przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej Jana Szumskiego do Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego w Słupsku z dnia 5 kwietnia 1990 r.*; Załącznik nr 4 do *Postanowienia nr 2/90 Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego w Słupsku z dnia 11 kwietnia 1990 r.*

³⁷ APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 235. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Postanowienie nr 9/90 Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego w Słupsku z dnia 25 kwietnia 1990 r. w sprawie protestu Komitetu Wyborczego „Solidarność” miasta Słupska przy ZR NSZZ „Solidarność” dotyczącego składu osobowego Miejskiej Komisji Wyborczej w Słupsku.*

³⁸ APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 227. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Pismo nr Or. VII-0020-14/90 Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego w Słupsku z dnia 23 kwietnia 1990 r.*; *Postanowienie nr 7/90 Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego w Słupsku z dnia 23 kwietnia 1990 r. w sprawie zmiany postanowienia nr 2/90 Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego w Słupsku z dnia 11 kwietnia 1990 r.*

³⁹ APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 213-220. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Postanowienie nr 2/90 Miejskiej Komisji Wyborczej w Słupsku z dnia 20 kwietnia 1990 r. w sprawie utworzenia obwodów głosowania.*

Tabela 2

Podział miasta Słupska na okręgi wyborcze w wyborach samorządowych (27 maja 1990 r.)

Nr okręgu wyborczego	Granice okręgu	Liczba wybieranych radnych
1	Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Batalionów Chłopskich, Tadeusza Berezy, Stanisława Bobińskiego, Tadeusza Boya-Żeleńskiego, Stanisława Budzyńskiego, Ignacego Daszyńskiego, Marii Dąbrowskiej, Franciszka Fiedlera, dr. med. Kazimierza Frąckowskiego, Władysława Gomułki, prof. Stanisława Herbsta, Jarosława Iwaszkiewicza, Mieczysława Jastruna, Marcina Kasprzaka, prof. Tadeusza Kotarbińskiego, Mieczysława Kozłowskiego, Jana Krasickiego, Leona Kruczkowskiego, prof. Stanisława Kulczyńskiego, Witolda Małcużyńskiego, Wincentego Matuszewskiego, prof. Kazimierza Michałowskiego, Zofii Nałkowskiej, Cypriana Kamila Norwida, Eugeniusza Paukszty, Stanisława Pestkowskiego, Edwarda Próchniaka, Juliana Przybosa, Wincentego Pstrowskiego, Wincentego Rzymowskiego, HANKI Sawickiej, Stanisława Sołdka, Leopolda Staffa, Andrzeja Struga, Stanisława Trusiewicza, Jana Tyszki, Adolfa Warskiego, Bronisława Wesołowskiego, Wielkiego Proletariatu, Wincentego Witosa, kard. Stefana Wyszyńskiego, Marii Zaborowskiej	7
2	Braci Gierymskich, Józefa Chełmońskiego, Karola Chodkiewicza, Ksawerego Dunikowskiego, Juliana Fałata, Artura Grotgerra, Jagiellońska, Wincentego Kadłubka, Jana Kochanowskiego, Juliusza Kossaka, Koszalińska, Bolesława Krzywoustego, Książąt Pomorskich, Jacka Malczewskiego, Juliana Marchlewskiego, Jana Matejki, Gabriela Narutowicza, Mikołaja Reja, Szczecińska, Ziemowita	5
3	Aleja 3 Maja, Zygmunta Augusta, Stefana Banacha, Bolesława Chrobrego, Stefana Czarneckiego, Fabryczna, Jana Kazimierza, Stanisława Konarskiego, Królowej Jadwigi, Władysława Łokietka, Maurycego Mochnackiego, Frycza Modrzewskiego, Jana Ostroga, Tadeusza Rejtana, Piotra Skargi, Jana Sobieskiego, Towarowa, Wazów, Wiatraczna, Władysława IV, Jana Zamojskiego, Stefana Żółkiewskiego	8
4	Bałtycka, Stefana Batorego, Bogusława X, Małgorzaty Fornalskiej, Grunwaldzka, Anny Gryfitki, Gwardii Ludowej, Mikołaja Kopernika, Stanisława Leszczyńskiego, Stanisława Małachowskiego, Gustawa Morcinka, Morska, Juliana Niemcewicza, Elizy Orzeszkowej, Podchorążych, Księcia Józefa Poniatowskiego, Portowa, Władysława Reymonta, Ludwika Solskiego, Stanisława Staszica, Karola Świerczewskiego, Wielicka, Wolności, Stanisława Wyspiańskiego	5

5	Gen. Józefa Bema, Jedności Narodowej, Hugo Kołłątaja, Marii Konopnickiej, 22 Lipca, Adama Mickiewicza, Murarska, Mieczysława Niedziałkowskiego, Piekiełko, Plac Armii Czerwonej, Plac Broniewskiego, Plac Dąbrowskiego, Bolesława Prusa, Henryka Sienkiewicza, Stefana Starzyńskiego, Juliana Tuwima, Ludwika Waryńskiego, Wojska Polskiego, Ludwika Zamenhoffa, Aleksandra Zawadzkiego, Stefana Żeromskiego	5
6	Cienista, Marii Curie Skłodowskiej, Dąbrówki, Jana Długosza, Drzymały, Feliksa Dzierżyńskiego, Pawła Findera, Garncarska, Jasna, Kaszubska, Jana Kilińskiego, Kościelna, Tadeusza Kościuszki, Krzywa, Jana Kusocińskiego, Róży Luksemburg, Łąkowa, Antoniego Madalińskiego, Malinowa, Młyńska, Nad Śluzami, Na Skarpie, Na Wzgórzu, Nowowiejska, Owocowa, Partyzantów, Plac Powstańców Warszawy, Henryka Pobożnego, Podgórna, Przechodnia, Psie Pole, Sadowa, Sądowa, Sierpinka, gen. Władysława Sikorskiego, Słowiańska, Spokojna, Sportowa, Strumykowa, Szarych Szeregów, Szkolna, Romualda Traugutta, Wczasowa, Wiejska, Zamiejska, Żwirki i Wigury	5
7	Akacjowa, Krzysztofa Arciszewskiego, Bohaterów Westerplatte, Brzozowa, ks. Brzóska, Bukowa, Cisowa, prof. Wiktora Degi, Dębowa, gen. Józefa Dwernickiego, Gdańska, Gdyńska, Głogowa, Górna, Hubalczyków, Jarzębinowa, Jaśminowa, Jaworowa, Jesionowa, Jodłowa, Kalinowa, Kasztanowa, Klonowa, Kosynierów Gdyńskich, Jana Kozińskiego, Karola Kniaziewicz, Rafała Krajewskiego, Kwiatowa, Joachima Lelewela, Leśna, Lipowa, prof. Lotha, Ludwika Mierosławskiego, Modrzewiowa, Obrońców Wybrzeża, Olchowa, Parkowa, Piastów, Pogodna, Ignacego Prądzyńskiego, Kazimierza Puławskiego, Raławicka, Raszyńska, Różana, Sosnowa, Spacerowa, Józefa Sułkowskiego, Świerkowa, Topolowa, Wierzbowa, Wiśniowa, Józefa Wybickiego, Wysoka	5
8	Mariana Buczka, Cecorska, Chocimska, Fryderyka Chopina, Cicha, Deotymy, Długa, Dominikańska, Drewniana, Filmowa, Stefana Jaracza, Władysława Jagiełły, Jana Kasprowicza, Legnicka, Ignacego Łukasiewicza, 9 Marca, Miedziana, Mieszka I, Mikołajska, Stanisława Moniuszki, Michała Mostnika, Francesco Nullo, Ogrodowa, Władysława Orkana, gen. Pankowa, Plac Zwycięstwa, Płowiecka, Polna, Pomorska, Poprzeczna, Poznańska, Prosta, Przemysłowa, Rybacka, Rynek Rybacki, Rzemieślnicza, Słoneczna, Juliusza Słowackiego, Tadeusza Sygietyńskiego, Karola Szymanowskiego, Świętopełka, Teatralna, Henryka Wieniawskiego, Wita Stwosza, Wrocławska, Zamkowa, Zielona, Złota, Żelazna	5

* Zachowano nazewnictwo ulic obowiązujące w 1990 r.

Źródło: APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. bp. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Obwieszczenie dot. podziału miasta Słupska na okręgi wyborcze*

Wojewódzki Komisarz Wyborczy na podstawie art. 10 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. *Ordynacja wyborcza do rad gmin* (Dz. U. 1990 r., nr 16, poz. 96), zarządzeniem nr 1/90 z dnia 3 kwietnia 1990 r. ustalił liczbę wybieranych radnych w gminach województwa słupskiego. W przypadku miasta Słupsku było to 45 radnych⁴⁰. W 8 okręgach wyborczych Miejska Komisja Wyborcza w Słupsku zarejestrowała 172 kandydatów na radnych do Rady Miejskiej w Słupsku, zgłoszonych przez 15 komitetów wyborczych na 50 listach (tab. 3)⁴¹.

Tabela 3

Kandydaci do Rady Miejskiej w Słupsku w okręgach wyborczych, reprezentujący poszczególne listy w wyborach samorządowych (27 maja 1990 r.)

Nr okręgu wyborczego	Nazwa i nr listy	Kandydaci do Rady Miejskiej w Słupsku
1	1. Kandydaci Niezależni – Osiedle Budowniczych Polski Ludowej (BPL)	Wojciech Aromin, Bogusław Dobkowski, Grażyna Karpowicz, Zygmunt Kołodziej, Jan Narkowicz, Bogumiła Stosuj, Barbara Wierzbowska
	2. Komitet Obywatelski	Elżbieta Kuzyniak, Paweł Piotr Połec, Witold Stanisław Jaworski, Zbigniew Kabulski, Zbigniew Wiczkowski, Jan Stanisław Rusek, Andrzej Mikołaj Kociński
	3. Kandydat niezależny	Grzegorz Goebel
	4. Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych	Mirosław Kościeński, Jerzy Mazurek, Dariusz Tatała, Zbigniew Wał, Tadeusz Szymański, Leszek Kapelańczyk
	5. Komitet Wyborczy „Solidarność”	Wojciech Lewenstam, Wojciech Matias, Henryk Sienkiewicz, Jacek Bogdanowicz, Bogdan Moskwa, Lesław Bronisław Grabarczyk, Wacław Klentak
	6. Zarząd Miejski Polskiego Stronnictwa Ludowego	Teresa Gawlik, Agnieszka Miączyńska, Henryk Kozłowski, Jan Puścian, Ryszard Steca, Leszek Wańdoch

⁴⁰ APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 8. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Załącznik do Zarządzenia nr 1/90 z dnia 3 kwietnia 1990 r. w sprawie ustalenia liczby wybieranych radnych w gminach województwa słupskiego.*

⁴¹ APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. b.p. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Obwieszczenie Miejskiej Komisji Wyborczej z dnia 10 maja 1990 r. o zarejestrowanych listach kandydatów na radnych do Rady Miejskiej w Słupsku.*

2	1. Kandydat niezależny	Czesław Michałowski
	2. Komitet Obywatelski	Mirosław Kido, Romuald Kulig, Irena Gronowska, Bogdan Kajak
	3. Kandydat niezależny	Kazimierz Konkołowicz
	4. Kandydat niezależny	Iwona Pawlukoć
	5. Kandydaci niezależni	Janusz Dziduch, Stefan Gumienny, Waław Kazimierz Łutowicz, Tadeusz Matyjaszek, Andrzej Obałek
	6. Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług w Słupsku	Bronisław Parzy
	7. Komitet Wyborczy „Solidarność”	Piotr Kroban, Andrzej Kieresiński, Marian Kapiszka, Jan Pacyniak, Ryszard Wojtkowiak,
3	1. Komitet Obywatelski	Artur Odrostek, Jerzy Lisiecki, Andrzej Alkiewicz, Bogumił Witkowski, Zygmunt Szultka, Aksana Hnatiuk
	2. Stowarzyszenie na rzecz wychowania zdrowotnego	Krzysztof Niekrasz, Jerzy Polak, Kazimierz Skiba, Janusz Gdański, Czesław Bedka, Krzysztof Englander, Grzegorz Leśniak, Bogusław Wróbel
	3. Federacja Konsumentów w Słupsku	Ewa Maria Czinke
	4. Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług w Słupsku	Janina Wanda Abramska, Henryk Ludwik Gudrowski
	5. Rada Osiedla nr 7 i Towarzystwa Przyjaciół Wilna i Grodna	Zbigniew Paukszto
	6. Zarząd Miejski Polskiego Stronnictwa Ludowego	Genowefa Staszyńska
	7. Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych	Jerzy Łeptacz, Witold Polkowski, Teresa Sopolińska, Barbara Wróblewska, Małgorzata Wysmyk, Robert Zamaro, Roman Furs
	8. Komitet Wyborczy „Solidarność”	Wiesław Kurtiak, Leonarda Uljanicka, Władysław Kolak, Marian Lichoś, Leszek Stecki, Michał Szarek, Zenon Subocz, Adam Schenker
	9. Polski Komitet Pomocy Społecznej	Lech Kokos

3	10. Porozumienie Chrześcijańsko-Solidarnościowe i Konfederacja Polski Niepodległej	Zenon Lasoń, Ewa Piekarska
	11. Stronnictwo Demokratyczne	Jolanta Budzik, Zbigniew Karbownik, Helena Strojna
4	1. Zarząd Miejski Polskiego Stronnictwa Ludowego	Henryk Porożyński
	2. Komitet Obywatelski	Józef Dobrecki, Irena Dębowska, Kazimierz Kapiszka, Jacek Skrzyszewski
	3. Osiedle nr 3 w Słupsku	Elżbieta Szczucka
	4. Komitet Wyborczy „Solidarność”	Teresa Krasowska, Roman Szmytkowski, Halina Bobryk, Józef Rajniak, Zbigniew Marecki
	5. Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych	Łucja Frąckowska, Jacek Pająk
5	1. Komitet Obywatelski	Wiktor Usyk, Jerzy Karnicki, Przemysław Orzechowski, Józef Cieplik
	2. Komitet Wyborczy „Solidarność”	Anna Danuta Kępisty, Marta Jaśkiewicz, Stanisław Kutwa, Jerzy Gulbiński, Marian Holc
	3. Kandydat niezależny	Zbigniew Szyca
	4. Porozumienie Chrześcijańsko-Solidarnościowe i Konfederacja Polski Niepodległej	Zygmunt Łodziewski, Bogdan Świątopełek-Zawadzki, Mirosław Baj, Zbigniew Kiwka, Henryk Makarewicz
	5. Stronnictwo Demokratyczne	Zbigniew Domaros, Czesław Gawlik, Marek Gąsiorowski, Marian Trela
6	1. Zarząd Miejski Polskiego Stronnictwa Ludowego	Elżbieta Żochowska, Witold Głowiński, Janusz Galiński
	2. Komitet Obywatelski	Stanisław Brych, Ryszard Kubacki, Kaja Kijowska, Krystyna Łódka
	3. Kandydat niezależny	Ryszard Dzikowski
	4. Stowarzyszenie PAX	Ludwik Ostrowski
	5. Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług w Słupsku	Ryszard Edward Jakubowski
	6. Komitet Wyborczy „Solidarność”	Hugona Ostrowska-Wójcik, Barbara Suchojad, Zbigniew Zielonka, Janusz Józefowicz, Edward Jankowski
	7. Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych	Leszek Michalski, Elżbieta Sulewska

7	1. Zarząd Miejski Polskiego Stronnictwa Ludowego	Adela Nanaszko
	2. Komitet Obywatelski	Daniel Mickiewicz, Alina Grzegorzczak, Krystyna Danilecka, Jan Żebryk
	3. Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych	Jerzy Dębicki, Maria Rybicka, Czesław Zemmler, Halina Gesse
	4. Komitet Wyborczy „Solidarność”	Tadeusz Bobrowski, Krystyna Ewa Ostrowska, Ewa Nagórska, Stanisław Rokosz, Edward Borej
	5. Stronictwo Demokratyczne	Krzysztof Banach, Wiesława Jureko
8	1. Komitet Obywatelski	Zenon Lepacki, Adam Waško, Jadwiga Zienkiewicz, Wiesław Wojcieszuk
	2. Komitet Wyborczy „Solidarność”	Stefan Hnatiuk, Marek Orzechowski, Lech Pawluk, Wanda Szpilewska, Stanisław Mucha
	3. Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych	Dariusz Treczyński, Janusz Lao
	4. Stronictwo Demokratyczne	Edward Cios, Luiza Dobrzyńska, Arkadiusz Szrejber, Janusz Zalewski

Źródło: APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. b.p. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Obwieszczenie Miejskiej Komisji Wyborczej z dnia 10 maja 1990 r. o zarejestrowanych listach kandydatów na radnych do Rady Miejskiej w Słupsku*

W okręgu nr 1, z którego wybierano 7 radnych, zarejestrowano 6 list z 34 kandydatami, w okręgu nr 2, z którego wybierano 5 radnych, zarejestrowano 7 list z 18 kandydatami, w okręgu wyborczym nr 3, z którego wybierano 8 radnych, zarejestrowano 11 list z 40 kandydatami, w okręgu wyborczym nr 4, z którego wybierano 5 radnych, zarejestrowano 5 list z 13 kandydatami, w okręgu wyborczym nr 5, z którego wybierano 5 radnych, zarejestrowano 5 list z 19 kandydatami, w okręgu wyborczym nr 6, z którego wybierano 5 radnych, zarejestrowano 7 list z 17 kandydatami, w okręgu wyborczym nr 7, z którego wybierano 5 radnych, zarejestrowano 5 list z 16 kandydatami, w okręgu wyborczym nr 8, z którego wybierano 5 radnych, zarejestrowano 4 listy z 15 kandydatami.

Poszczególne komitety wyborcze zarejestrowały: Komitet Wyborczy „Solidarność” miasta Słupska przy ZR NSZZ „Solidarność” – 8 list, w każdym z okręgów, łącznie 45 kandydatów⁴²; Komitet Obywatelski – 8 list, w każdym z okręgów, łącznie 42

⁴² APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 240. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Pismo Miejskiej Komisji Wyborczej z dnia 27 kwietnia 1990 r.*

kandydatów; Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych – 6 list, w okręgach 1, 3, 4, 6, 7, 8, łącznie 23 kandydatów; SD – 4 listy, w okręgach 3, 5, 7, 8, łącznie 13 kandydatów; Stowarzyszenie na rzecz wychowania zdrowotnego – 1 lista, w okręgu 3, łącznie 8 kandydatów; Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług w Słupsku – 3 listy, w okręgach 2, 3, 6, łącznie 4 kandydatów; Federacja Konsumentów w Słupsku – 1 lista, w okręgu 3, łącznie 1 kandydat; Rada Osiedla nr 7 i Towarzystwa Przyjaciół Wilna i Grodna – 1 lista, w okręgu 3, łącznie 1 kandydat; Polski Komitet Pomocy Społecznej – 1 lista, w okręgu 3, łącznie 1 kandydat; Porozumienie Chrześcijańsko-Solidarnościowe i Konfederacja Polski Niepodległej – 2 listy, w okręgach 3, 5, łącznie 7 kandydatów; Osiedle nr 3 w Słupsku – 1 lista, w okręgu 4, łącznie 1 kandydat; Stowarzyszenie PAX – 1 lista, w okręgu 6, łącznie 1 kandydat; kandydaci niezależni – Osiedle Budowniczych Polski Ludowej – 1 lista, w okręgu 1, łącznie 7 kandydatów; kandydaci niezależni – 3 listy, w okręgach 1, 2, 5, łącznie 10 kandydatów; Komitet Wyborczy PSL – 5 list, w okręgach nr 1, 3, 4, 6, 7, łącznie 12 kandydatów na radnych⁴³.

Komitet Wyborczy „Solidarność” miasta Słupska przy ZR NSZZ „Solidarność” pismem z dnia 27 kwietnia 1990 r. zwrócił się do Miejskiej Komisji Wyborczej o dodatkowe oznaczenie swojej listy znakiem graficznym „Solidarność” oraz umieszczenie przy nazwisku kandydatów tekstu: „kandyduje z listy Komitetu Wyborczego «Solidarność»”. Kwestionował również używanie skrótu, w ten sposób,

że w nazwie pojawiły się litery KW [Komitet Wojewódzki], które dla większości Polaków kojarzą się z niechlubną przeszłością. W związku z tym zwracamy uwagę, że niedopuszczalne jest dokonywanie jakiegokolwiek skrótu przy oznaczeniu list wyborczych oraz przy oznaczaniu poszczególnych kandydatów – innego, niż dokonali pełnomocnicy⁴⁴.

Wojewódzki Komisarz Wyborczy Postanowieniem nr 13 z dnia 4 maja 1990 r. uznał, iż treść art. 40 ust. 4 i art. 49 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. *Ordynacja wyborcza do rad gmin* nie przewiduje możliwości oznaczenia kandydatów i list kandydatów w inny sposób niż nazwą lub skrótem nazwy partii politycznej bądź ugrupowania politycznego, komitetu obywatelskiego, albo innej organizacji popierającej daną listę lub kandydata. Karty do głosowania powinny być jednakowe dla wszystkich kandydatów (równość zasad wyborczych). Jednakże ostatecznie na kartach do głosowania przy

zachowały się tylko dwa potwierdzenia Miejskiej Komisji Wyborczej dotyczące rejestracji list dla komitetów wyborczych: Komitetu Wyborczego „Solidarność” miasta Słupska przy ZR NSZZ „Solidarność” i Komitetu Wyborczego PSL.

⁴³ APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 239. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Pismo Miejskiej Komisji Wyborczej z dnia 27 kwietnia 1990 r.*

⁴⁴ APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 235. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Pismo Wandy Niciejewskiej – Sekretarza Komitetu Wyborczego „Solidarność” miasta Słupska z dnia 27 kwietnia 1990 r. skierowane do Miejskiej Komisji Wyborczej w Słupsku.*

kandydatach Komitetu Wyborczego „Solidarność” miasta Słupska umieszczono oznaczenie „kandyduję z listy Komitetu Wyborczego „Solidarność”⁴⁵. Oznacza to, iż oznaczenie list znakiem graficznym „Solidarność” i umieszczenie przy nazwisku tekstu zostało uwzględnione w całości co do treści, natomiast odrzucono wniosek co do znaku graficznego⁴⁶.

Ordynacja wyborcza zawierała prawne gwarancje wiążące się z aktami kandydowania i głosowania, m.in. przewidywała wyłożenie do wglądu zainteresowanych spisów wyborców (niewielkie zainteresowanie mieszkańców) oraz delegowania do komisji obwodowych i terytorialnych mężów zaufania. Ich rolą było obserwowanie przebiegu wyborów i wnoszenie do protokołu zastrzeżeń w wypadku zauważenia nieprawidłowości, a także możliwość w ciągu czternastu dni od daty wyborów wniesienia protestu przeciwko ważności wyborów, jeżeli dopuszczono się przestępstwa przeciwko wyborom. Protest rozpatrywał sąd wojewódzki, który w przypadku uchyleń nakładał obowiązek przeprowadzenia wyborów ponownych w danym okręgu, a nawet w całej gminie⁴⁷. Poszczególne komitety wyborcze zgłaszały więc do obwodowych komisji wyborczych mężów zaufania. Przykładowo – Komitet Wyborczy ZR NSZZ „Solidarność” zgłosił swoich mężów zaufania do 35 obwodowych komisji wyborczych w 8 okręgach na terenie Słupska, spośród członków lub sympatyków „Solidarności”⁴⁸.

Kampania wyborcza oraz same wybory samorządowe w 1990 r. były niewątpliwie ważnym wydarzeniem dla mieszkańców Słupska. W trakcie kampanii wyborczej w Słupsku największą aktywność przejawiał Komitet Wyborczy „Solidarność” oraz KO, organizując nawet po kilka spotkań z mieszkańcami dziennie. Fundusze poszczególnych komitetów pochodziły z dobrowolnych składek mieszkańców, sponsorów oraz wpłat kandydatów – ich wysokość była związana z miejscem na liście. Tematyka spotkań i dyskusji przedwyborczych była różna, od bieżących spraw związanych z funkcjonowaniem miasta i bolączkami mieszkańców, po plany zbudowania nowych struktur demokracji lokalnej, skutecznie eliminujących działalność klik i nomenklaturowych układów związanych z byłą PZPR. W trakcie kampanii wyborczej niektórzy kandydaci stawiali na osobiste spotkania z wyborcami. Dziennikarka „Głosu Pomorza” – Ewa Czinke – startująca indywidualnie, ale popierana przez Federację Konsumentów, postanowiła osobiście dotrzeć do każdego z wyborców w dzielnicy Zatorze:

⁴⁵ APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 234. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Pismo z dnia 27 kwietnia 1990 r. Przewodniczącego Miejskiej Komisji Wyborczej w Słupsku Lecha Federa do Komitetu Wyborczego miasta Słupska przy ZR NSZZ „Solidarność”*.

⁴⁶ Tamże, k. 234.

⁴⁷ Zob.: Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *Ordynacja wyborcza do rad gmin* (Dz. U. 1990, nr 16, poz. 96).

⁴⁸ W APK OS zachowała się pełna dokumentacja, zawierająca dane osobowe, dotyczące mężów zaufania w wyborach samorządowych w 1990 r. w Słupsku.

Chodziłam po domach przy ul. Banacha, Ostroroga, Wazów, 3 Maja i okolicznych. Pukałam do drzwi, przedstawiałam siebie i swój program wyborczy, plany związane z działalnością w przyszłej radzie⁴⁹.

Taki sposób prowadzenia kampanii nie zapewnił jednak mandatu.

Jak stwierdził przewodniczący Miejskiej Komisji Wyborczej w Słupsku Lech Feder, wybory przebiegały „w atmosferze spokoju i powagi”. Do uczestnictwa w wyborach zachęcali duchowni na porannych mszach świętych, podkreślając, iż jest to patriotyczny obowiązek każdego Polaka. Głosowania najczęściej dokonywano po godzinie 12, kiedy to wielu słupszczyzan powracało z kościołów lub spacerów⁵⁰. W wyborach samorządowych 1990 r. zdecydowane zwycięstwo odniosły pozapartyjne komitety wyborcze i lokalni działacze. Komitety Obywatelskie „Solidarność” zdobyły 53,1 %, lokalne komitety wyborcze – 24,7 % głosów, zaś komitety wyborcze partii politycznych w skali kraju uzyskały zaledwie kilkuprocentowe poparcie⁵¹.

Po sporządzeniu i sprawdzeniu protokołów ze wszystkich obwodów do głosowania, Miejska Komisja Wyborcza, 28 maja 1990 r. ogłosiła publicznie oficjalne wyniki wyborów samorządowych w Słupsku. Wyniki głosowania nie przyniosły wielkich niespodzianek i były porównywalne do wyników w kraju. Już w trakcie kampanii wyborczej wiadomo było, że do głównego starcia dojdzie pomiędzy dwoma komitetami wyborczymi – Komitetem Wyborczym ZR NSZZ „Solidarność” oraz KO. Zbiorcze wyniki wyborów w poszczególnych okręgach wyborczych przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 4

Wyniki głosowania i wyniki wyborów w poszczególnych okręgach wyborczych

Nr okręgu wyborczego	1	2	3	4	5	6	7	8	Razem
Liczba mandatów	7	5	8	5	5	5	5	5	45
Osób uprawnionych do głosowania	11 316	7 628	13 907	7 598	7 598	6 754	6 372	8 431	69 604
Oddanych głosów	3 326	2 645	4 881	2 483	2 357	2 403	2 164	2 844	23 103

⁴⁹ M. Mirecka, *Mój kapitał to życzliwość mieszkańców Zatorza – rozmowa z Ewą Czinke*, „Głos Pomorza” 17 maja 1990 r., nr 113 (11 753), s. 5.

⁵⁰ E. Czinke, *Mieszkańcy Pomorza Środkowego wybrali nowe samorzady*, „Głos Pomorza” 28 maja 1990 r., nr 122 (11 762), s. 1-2.

⁵¹ *Ja, Ty, My – Samorząd...*, s. 6.

Głosów nieważnych	206	117	354	116	140	114	146	144	1 337
Głosów ważnych	3 120	2 528	4 527	2 367	2 217	2 289	2 018	2 700	21 766
Głosów ważnych bez dokonania wyboru	34	46	79	65	49	57	58	79	467

Źródło: APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 234. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Obwieszczenie o wynikach wyborów do Rady Miejskiej w Słupsku, w 8 okręgach wyborczych wybierano 45 radnych. Wyniki głosowania i wyniki wyborów w poszczególnych okręgach wyborczych*

W Słupsku uprawnionych do głosowania było 69 604 mieszkańców, w wyborach wzięło udział 23 103 wyborców (tyle oddało kart do głosowania), tj. 33,2% uprawnionych. Oddano głosów – ważnych 21 766 (94,2%), nieważnych 1337 (5,8%), ważnych bez dokonania wyboru – 467 (2,0%), obsadzono 100% mandatów.

Wyniki głosowania na poszczególne listy oraz nazwiska kandydatów, którzy zostali wybrani do Rady Miejskiej w Słupsku zawiera tabela nr 5.

Tabela 5

Wyniki głosowania na poszczególne listy komitetów wyborczych w okręgach oraz kandydaci wybrani do Rady Miejskiej w Słupsku

Okręg wyborczy	Komitet wyborczy	Liczba głosów	Imiona i nazwiska wybranych radnych
1	Kandydaci Niezależni – Osiedle Budowniczych Polskiej Ludowej (BPL)	736	Barbara Wierzbowska, Zygmunt Kołodziej
	Komitet Obywatelski	936	Zbigniew Wiczkowski, Elżbieta Kuzyniak
	Kandydat niezależny – Grzegorz Goebel	51	
	Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych	165	
	Komitet Wyborczy „Solidarność”	1080	Wojciech Lewenstam Wojciech Matias Henryk Sienkiewicz
	Zarząd Miejski Polskiego Stronnictwa Ludowego	118	
2	Kandydat niezależny – Czesław Michałowski	38	
	Komitet Obywatelski	381	Mirosław Kido
	Kandydat niezależny – Kazimierz Konkołowicz	60	
	Kandydat niezależny – Iwona Pawlukojć	30	
	Kandydaci niezależni	657	Andrzej Obałek

2	Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług w Słupsku	74	
	Komitet Wyborczy „Solidarność”	1242	Ryszard Wojtkowiak Piotr Kroban Andrzej Kieresieński
3	Komitet Obywatelski	706	Artur Odrostek Jerzy Lisiecki
	Stowarzyszenie na rzecz wychowania zdrowotnego	374	Janusz Gdański
	Federacja Konsumentów w Słupsku	248	
	Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług w Słupsku	76	
	Rada Osiedla nr 7 i Towarzystwa Przyjaciół Wilna i Grodna	113	
	Zarząd Miejski Polskiego Stronnictwa Ludowego	67	
	Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych	316	
	Komitet Wyborczy „Solidarność”	2201	Wiesław Kurtiak Leonarda Ulianicka Marian Lichoś Władysław Kolak Michał Szarek
	Polski Komitet Pomocy Społecznej	62	
4	Porozumienie Chrześcijańsko-Solidarnościowe i Konfederacja Polski Niepodległej	154	
	Stronictwo Demokratyczne	131	
	Zarząd Miejski Polskiego Stronnictwa Ludowego	181	
	Komitet Obywatelski	439	Józef Dobrecki
	Osiedle nr 3 w Słupsku	105	
	Komitet Wyborczy „Solidarność”	1450	Teresa Krasowska Roman Szmytkowski Zbigniew Marecki Halina Bobryk
	Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych	127	
5	Komitet Obywatelski	314	Józef Cieplik
	Komitet Wyborczy „Solidarność”	1396	Anna Danuta Kępisty Jerzy Gulbiński Maria Jaśkiewicz Marian Holc
	Kandydat niezależny – Zbigniew Szycyca	127	
	Porozumienie Chrześcijańsko-Solidarnościowe i Konfederacja Polski Niepodległej	180	
	Stronictwo Demokratyczne	151	

6	Zarząd Miejski Polskiego Stronnictwa Ludowego	218	
	Komitet Obywatelski	297	Ryszard Kubacki
	Kandydat niezależny – Ryszard Dzikowski	186	
	Stowarzyszenie PAX	153	
	Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług w Słupsku	78	
	Komitet Wyborczy „Solidarność”	1235	Edward Jankowski Zbigniew Zielonka Hugona Ostrowska- -Wójcik Janusz Józefowicz
	Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych	65	
7	Zarząd Miejski Polskiego Stronnictwa Ludowego	78	
	Komitet Obywatelski	503	Krystyna Danilecka
	Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych	269	Czesław Zemmler
	Komitet Wyborczy „Solidarność”	952	Tadeusz Bobrowski Krystyna Ewa Ostrowska Stanisław Rokosz
	Stronictwo Demokratyczne	158	
8	Komitet Obywatelski	443	Jadwiga Zienkiewicz
	Komitet Wyborczy „Solidarność”	1782	Marek Orzechowski Wanda Szpilewska Stefan Hnatiuk Lech Pawlúk
	Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych	146	
	Stronictwo Demokratyczne	250	

Źródło: APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 234. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Obwieszczenie o wynikach wyborów do Rady Miejskiej w Słupsku, w 8 okręgach wyborczych wybierano 45 radnych. Wyniki głosowania i wyniki wyborów w poszczególnych okręgach wyborczych; Obwieszczenie Wojewódzkiego Komisarza w Słupsku z dnia 28 maja 1990 r.*, „Głos Pomorza” 29 maja 1990 r., s. 4; B. Chrzanowska, W. Gajewski, R. Szczęśna, *30 lat samorządności. Samorząd miasta Słupska (1990-2020)*, Słupsk 2020

Swoich kandydatów do Rady Miejskiej w Słupsku wprowadziło pięć komitetów wyborczych, tj.: Komitet Wyborczy Kandydatów Niezależnych – BPL – największego słupskiego osiedla mieszkaniowego (2 radnych), Komitet Wyborczy ZR NSZZ „Solidarność” (30), KO (10), kandydaci niezależni z drugiego okręgu wyborczego – lista nr 5 (2), Obywatelskie Porozumienie na rzecz wyborów samorządowych (1), Komitet

Wyborczy Stowarzyszenie na rzecz wychowania zdrowotnego (1) oraz jeden kandydat niezależny – Andrzej Obalek. Przewaga Komitetu Wyborczego ZR NSZZ „Solidarność” nad KO była zdecydowana. Pokazuje to, że społeczeństwo Słupska oczekiwało radykalnych zmian społeczno-gospodarczych i kadrowych oraz, że zupełnie nie przeszkadzała mu w kampanii wyborczej ostra retoryka kandydatów „Solidarności”. Niewątpliwie też „Solidarność” dobrze rozegrała kampanię wyborczą, stawiając na organizację dużych spotkań z mieszkańcami, wsłuchując się w ich krytyczne wypowiedzi oraz składając konkretne obietnice. Co prawda można było zauważyć sprzeczności w wypowiedziach poszczególnych kandydatów, ale wyraźna też była ich „gra zespołowa”. Powszechnie wynik Komitetu Wyborczego ZR NSZZ „Solidarność” był interpretowany jako duże osiągnięcie, ale wielu komentatorów powątpiewało, czy uda się utrzymać jedność na lokalnej scenie politycznej. Brak tej jedności było widać już w pierwszych miesiącach funkcjonowania Rady Miejskiej, kiedy to doszło do zmiany na stanowisku Prezydenta Miasta, w Prezydium Rady i w składzie Zarządu Miasta⁵². Za zwycięzcę wyborów można także uznać KO, wywodzący się z pnia „Solidarności”. Formalnie uzyskał drugi wynik pod względem liczby zdobytych mandatów i głosów, ale nie był to rezultat odpowiadający ambicjom liderów. Powody do rozczarowania mieli również kandydaci niezależni Obywatelskiego Porozumienia na rzecz wyborów samorządowych, zdobywając jeden mandat, a także PSL i SD, którzy nie obsadzili żadnego mandatu w Radzie Miejskiej.

Interpretacja frekwencji wyborczej (33,2%) nie jest łatwa, wskazuje na nikłe zainteresowanie wyborami samorządowymi i brak wśród obywateli zainteresowania uczestnictwem w życiu politycznym, co można tłumaczyć zaszłościami z okresu PRL-u (utrata wiary w demokratyczny wynik wyborów). Można przypuszczać, iż wpływ miały też warunki pogodowe, „upolitycznienie” wyborów, a także walka wyborcza głównych graczy – KO i ZR „Solidarności”. Zauważalne było głosowanie na konkretnych kandydatów, niekoniecznie liderów list (Z. Kołodziej, B. Wierzbowska, A. Obalek, Cz. Zemmler), którzy mogli przyciągnąć do urn większą liczbę wyborców.

⁵² Zmiany personalne w trakcie pierwszej kadencji Rady Miejskiej w Słupsku (1990-1994): Wiesław Kurtiak – Prezydent Miasta od 19.06.1990 r. do 30.09.1991 r.; Teresa Krasowska – Prezydent Miasta od 23.10.1991 r. do 6.07.1994 r.; Tadeusz Bobrowski – wiceprzewodniczący Rady od 6.06.1990 r., od 26.06.1991 r. – przewodniczący Rady; Stefan Hnatiuk – wiceprzewodniczący Rady od 6.06.1991 r. do 4.03.1992 r., członek Zarządu Miasta do 26.02.1992 r.; Stanisław Kutwa – wiceprzewodniczący Rady od 29.10.1990 r. do 10.02.1993 r.; Elżbieta Kuzyniak – skarbnik Miasta od 22.08.1990 r. do 17.03.1993 r.; Marian Lichoś – przewodniczący Rady od 6.06.1990 r. do 29.05.1991 r.; Andrzej Obalek – członek Zarządu Miasta od 4.03.1992 r.; Hugona Ostrowska-Wójcik – wiceprzewodnicząca Rady od 6.06.1990 r. do 16.12.1992 r.; Lech Pawluk – wiceprzewodniczący Rady do 22.04.1992 r. do 16.12.1992 r.; Stanisław Rokosz – wiceprzewodniczący Rady od 10.02.1993 r.; Zbigniew Wiczkowski – członek Zarządu Miasta, od 23.10.1991 r. – wiceprezydent; Ryszard Wojtkowiak – wiceprezydent od 19.06.1990 r. do 30.09.1991 r. Źródło: B. Chrzanowska, W. Gajewski, R. Szczęsna, *30 lat samorządności...*, s. 22.

Pierwsze posiedzenie nowo wybranej Rady Miejskiej w Słupsku, zwołane przez Przewodniczącego Miejskiej Komisji Wyborczej w Słupsku, odbyło się 6 czerwca 1990 r. Radni złożyli ślubowanie, wysłuchali informacji o stanie budżetu miasta oraz dokonali wyboru Przewodniczącego Rady Miejskiej i Delegatów do Sejmiku⁵³. Obrady prowadził radny senior – Józef Cieplik. Przewodniczącym Rady Miejskiej został wybrany Szef Klubu Radnych NSZZ „Solidarność” – Marian Lichoś, wiceprzewodniczącymi: Hugona Ostrowska-Wójcik, Stefan Hnatiuk, Tadeusz Bobrowski, delegatami na sejmik wojewódzki: Zbigniew Zielonka, Jerzy Gulbiński, Marek Orzechowski, Wojciech Matias. Radny Mirosław Kido w związku z powołaniem go na stanowisko prokuratora wojewódzkiego złożył rezygnację z funkcji radnego. Jego miejsce w radzie zajęła Irena Gronowska⁵⁴.

Wybrano również władzę wykonawczą, która wówczas miała charakter kolegialny (Zarząd Miasta), a na jej czele stał prezydent. W skład pierwszego Zarządu Miasta Słupska, od 26 czerwca 1990 r., wchodziło osiem osób, tj.: W. Kurtiak (prezydent), R. Kubacki i R. Wojtkowiak – jako wiceprezydenci oraz członkowie – T. Krasowska, S. Hnatiuk, Z. Wiczowski i W. Lewenstam⁵⁵.

Wojewódzki Komisarz Wyborczy pismem z 16 lipca 1990 r. poinformował Przewodniczących Miejskich Komisji Wyborczych Miast i Gmin z terenu województwa słupskiego, iż rozwiązania terytorialnych komisji wyborczych należy dokonać do 27 lipca 1990 roku⁵⁶, co ostatecznie kończyło procedurę pierwszych demokratycznie przeprowadzonych wyborów do samorządu słupskiego.

Podsumowując, pierwsze demokratyczne wybory samorządowe do Rady Miejskiej w Słupsku pokazały, iż w większości wybrani radni kierowali się autentyczną chęcią zmian, a nie wizją kariery i profitami. Dyskusje i spory były częstym zjawiskiem na posiedzeniach komisji i Rady, ale przede wszystkim widoczna była słabość władzy wykonawczej (Prezydenta, Zarządu Miasta), która miała wówczas charakter kolegialny i była wybierana przez 45-osobową Radę Miasta. Zarząd Miasta realizując zadania wynikające z przepisów ustawy samorządowej, postanowień Statutu Miasta Słupska i uchwał, zmuszony był do szukania większości w niestabilnej Radzie Miejskiej. Pomimo tych trudności w Słupsku udało się zrealizować wiele postulatów z programów wyborczych, m.in.: zmiany w nazwach ulic, placów i skwerów, przekształcenia firm

⁵³ APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 4. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Zarządzenie nr 1 Przewodniczącego Miejskiej Komisji Wyborczej w Słupsku z 28 maja 1990 r.*

⁵⁴ Zob.: B. Chrzanowska, W. Gajewski, R. Szczęsna, *30 lat samorządności...*, s. 5 i 22.

⁵⁵ Archiwum Zakładowe UM w Słupsku, zespół: Biuro Rady Miejskiej, sygn. 1990, k. b.p. *Zarząd Miasta Słupska w pierwszej kadencji samorządu terytorialnego (1990-1994), materiał powielany UM w Słupsk*, Słupsk 1994; B. Chrzanowska, W. Gajewski, R. Szczęsna, *30 lat samorządności...*, s. 5.

⁵⁶ APK OS, zespół: BMR UM w Słupsku, sygn. 27/373/3/151, k. 440. Komisje rad narodowych. Wybory do rady miejskiej w 1990 r., *Pismo Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego w sprawie rozwiązania terytorialnych komisji wyborczych z dnia 16 lipca 1990 r.*

komunalnych, przejęcia szkół i zakładów opieki zdrowotnej i innych. W skali kraju – efektem wyborów 27 maja 1990 r. były dalsze prace nad reformą administracyjną, które polegały na wprowadzeniu od 1 stycznia 1999 r. dwóch dodatkowych szczebli samorządu terytorialnego – powiatów i 16 samorządowych województw. Słupsk stał się miastem na prawach powiatu w województwie pomorskim. Struktura ta funkcjonuje do dziś.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Koszalinie, Oddział Słupsk

- zespół: Biuro Miejskiej Rady Urząd Miejski w Słupsku 1990 r.
- zespół: Wojewódzki Komisarz Wyborczy w Słupsku (Wybory 1990 r.)

Archiwum Urzędu Miejskiego w Słupsku

- zespół: Biuro Rady Miejskiej (1990-1994)

Źródła publikowane

Dz. U. RP nr 28, poz. 255.

Dz. U. 1944 r., nr 5, poz. 22

Dz. U. 1944 r., nr 14, poz. 74

Dz. U. 1944 r., nr 19, poz. 98

Dz. U. 1945 r., nr 17, poz. 93

Dz. U. 1946 r., nr 3, poz. 19

Dz. U. 1946 r., nr 28, poz. 177

Dz. U. 1950 r., nr 28, poz. 255

Dz. U. 1954 r., nr 43, poz. 191

Dz. U. 1957 r., nr 17, poz. 87

Dz. U. 1958 r., nr 5, poz. 16

Dz. U. 1963 r., nr 28, poz. 164

Dz. U. 1972 r., nr 49, poz. 312

Dz. U. 1973 r., nr 47, poz. 276

Dz. U. 1975 r., nr 16, poz. 91

Dz. U. 1977 r., nr 11, poz. 44

Dz. U. 1978 r., nr 14, poz. 61

Dz. U. 1983 r., nr 41, poz. 185

Dz. U. 1990 r., nr 16, poz. 96

Dz. U. 1990 r., nr 32, poz. 191

Rocznik statystyczny województwa słupskiego, R. 1-15 (lata 1975-1990), WUS, Słupsk 1975-1990

Prasa

- „*Samorządność Słupska*” Pismo Słupskiego Komitetu Obywatelskiego, nr 1/90, nr 3/90 (elg), *Co trzeba zmienić. Deklaracja wyborcza Komitetu Obywatelskiego*, „Głos Pomorza” 14 marca 1990 r., nr 62 (11 702)
- (elg), *Koalicji nie będzie*, „Głos Pomorza” 5 kwietnia 1990 r., nr 81 (11 721)
- (maj), *Jesteśmy za..., jesteśmy przeciw... MK SD przed wyborami*, „Głos Pomorza” 20 kwietnia 1990 r., nr 92 (11 732)
- (PAP), *W Sejmie o samorządzie terytorialnym*, „Głos Pomorza” 26 stycznia 1990 r., nr 22 (11 662)
- (wir), *Wojewodowie słupscy*, „Głos Pomorza” 30 grudnia 1998 r., nr 302 (14 357)
- (wis), *Niezależni. Na listach wyborczych*, „Głos Pomorza” 17 maja 1990 r., nr 113 (11 753)
- (wis), *Trzeba ratować stary Słupsk* (płatne ogłoszenie wyborcze), „Głos Pomorza” 26-27 maja 1990 r., nr 121 (11 761)
- Czinke E., *Mieszkańcy Pomorza Środkowego wybrali nowe samorzady*, „Głos Pomorza” 28 maja 1990 r., nr 122 (11 762)
- Głusik L., *Formuła Komitetu Obywatelskiego jest szersza niż związkowa. Rozmowa z Mirosławem Kido, radcą prawnym w Biurze Poselsko-Senatorskim i OKP, członkiem Komitetu Obywatelskiego w Słupsku*, „Głos Pomorza” 27 marca 1990 r., nr 73 (11 713)
- Głusik L., *W Słupsku. Komitet Obywatelski formułuje program*, „Głos Pomorza” 12 kwietnia 1990 r.
- Kandydaci Obywatelskiego Porozumienia na rzecz wyborów samorządowych w Słupsku* (płatne ogłoszenie wyborcze), „Głos Pomorza” 23 maja 1990 r., nr 118 (11 758)
- Majerowski Z., *Nie ambicje osobiste lecz wspólne racje. Ze spotkania Komitetów Obywatelskich w Słupsku*, „Głos Pomorza” 13 marca 1990 r., nr 61 (11 701)
- Majerowski Z., *W stronę samorządności. Rozmowa z Jerzym Lisieckim – przewodniczącym KO „Solidarność” w Słupsku*, „Głos Pomorza” 21 lutego 1990 r., nr 44 (11 648)
- Mirecka M., *Mój kapitał to życzliwość mieszkańców Zatorza – rozmowa z Ewą Czinke*, „Głos Pomorza” 17 maja 1990 r., nr 113 (11 753)
- Nitkowska J., *Pierwsza „afery” wyborcza w Polsce*, „Zbliżenia” Tygodnik Prywatny, 17 maja 1990 r., nr 536
- Obwieszczenie Wojewódzkiego Komisarza w Słupsku z dnia 28 maja 1990 r.*, „Głos Pomorza” 29 maja 1990 r.
- Winczorek P., *Wybory do samorządu. Proporcjonalne czy większościowe?*, „Głos Pomorza” 13 lutego 1990 r., nr 37 (11 667)
- Wiśniewski W., *Najpierw odkłamać, potem przebudować. Rozmowa z Przewodniczącym ZR NSZZ „Solidarność” w Słupsku, postem Edwardem Müllerem*, „Głos Pomorza” 8 maja 1990 r., nr 105 (11 745)
- Wiśniewski W., *Nie łatwo burzyć stare struktury... Mówią kandydaci słupskiej „Solidarności”*, „Głos Pomorza” 26-27 maja 1990 r., nr 121 (11 761)

Opracowania

- Chrzanowska B., Gajewski W., Szczęsna R., *30 lat samorządności. Samorząd miasta Słupska (1990-2020)*, Słupsk 2020
- Czerwiński B., Rudnik S., *Województwo Słupskie*, Szczecin 1980
- Hejger M., *U progu demokracji. Komitety Obywatelskie „Solidarność” Regionu Słupskiego w wyborach 4 (18) czerwca 1989 r.*, Słupsk 2019
- Ja, Ty, My – Samorząd. 25 lat Samorządności. Publikacja wydana w ramach wystawy z okazji 25. rocznicy odrodzenia samorządu terytorialnego w Polsce*, Warszawa 2015
- Lindmajer J., Machura T., Spors J., Wachowiak B., *Dzieje Słupska*, Słupsk 1986
- Miasta województwa słupskiego, WUS, Słupsk 1996
- Podziały administracyjne Pomorza Zachodniego w latach 1800-1970*, red. T. Białecki, Szczecin 1970
- Przeździecka W., *Przemiany demograficzne w województwie słupskim*, Koszalin 1981
- Regulski J., *Samorząd III Rzeczypospolitej*, Warszawa 2000
- Zdrojewski E., *Problematyka demograficzna Pomorza Środkowego w latach 1950-1990*, Koszalin 1976
- Zieliński E., *Pierwsze lata województwa słupskiego w świetle danych GUS*, „Rocznik Słupski” 1980
- Żuber E., *Województwo Środkowopomorskie. Dlaczego być powinno?*, Koszalin 2010

Internet

- https://img.interia.pl/encyklopedia/nimg/49wojew_map.gif (dostęp: 18.07.2023)
- Dane osób z katalogu kierowniczych stanowisk partyjnych i państwowych PRL*, Biuletyn Informacji Publicznej IPN, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl> (dostęp: 21.05.2019)

Summary

Elections to the City Council in Słupsk (May 27, 1990)

The article elaborates the first fully democratic local elections in Słupsk. It gives the opportunity to get to know election committees and candidates and outlines selected aspects of the election campaign, particularly emphasizing the conflict between the Civic Committee and the Election Committee of the Regional Board of the Independent Self-Governing Trade Union “Solidarity”. The author pays special attention to the presentation and discussion of the results of individual election committees, he presents the names of people elected to the City Council in Słupsk of the first term (1990-1994). He presents the political conditions and the atmosphere resulting from the socio-political changes after the partially democratic parliamentary elections of 1989 in Poland. It meets the need for regional research, based on sources collected in the State Archives in Koszalin, Słupsk Branch and press publications.

